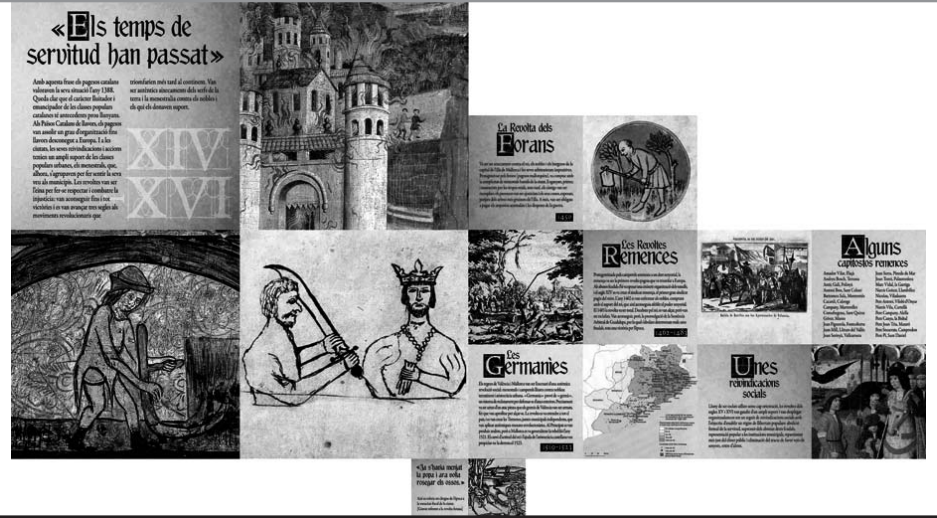
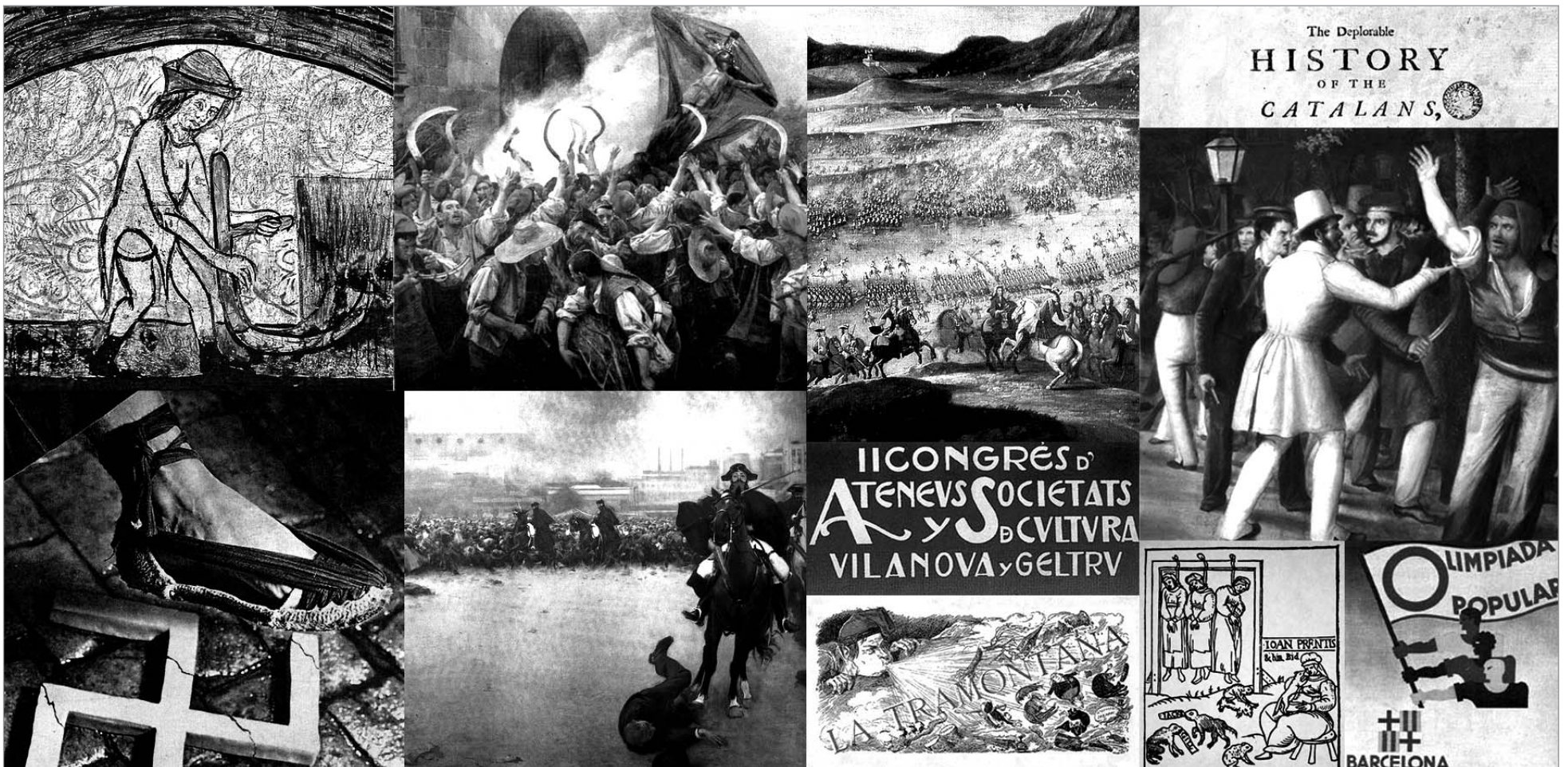

NÚMERO ESPECIAL
El passat 12 d'abril es va fer l'acte de presentació de l'exposició permanent del Terra d'Escudella «Llibertat a cops de falç». Perquè en pugueu fer un tast, aquí teniu l'especial de LA BURXA.

Països Catalans: 500 anys segant cadenes

Composició feta amb diferents imatges que es poden veure a la mostra. LAIA SÁNCHEZ AMAT

Terra d'Escudella Sants

L'equip impulsor del bar restaurant Terra d'Escudella us presenta la nova exposició que decorarà de manera permanent les parets del menjador interior. En aquest especial podeu fer un tast de la mostra, que us durà de viatge pel temps i pel territori dels Països catalans.

LA CAPACITAT TRANSFORMADORA DELS CLASSES POPULARS

La força d'un poble es manifesta a través de la seva inquietud per transformar la realitat que l'envolta: canviar les seves condicions de vida, lluitar per la seva llibertat, denunciar les injustícies... De reaccionar, al capdavant, davant els atacs a la integritat física, cultural o econòmica dels membres que el formen.

L'exposició «Llibertat a cops de falç» us convida a passejar per alguns dels moments més significatius d'aquesta resistència; una resis-

tència a vegades violenta i destructiva, altres vegades constructiva, creativa i subtil. Però sempre, sempre, combativa.

El caràcter transformador, ferm i inquiet de les classes populars catalanes queda ben demostrat amb aquest treball de recerca. Caràcter que, actualment, corre el perill de perdre's en l'oblit, extrem desitjat amb delit pels estats invasors i la dreta autòctona, regionalista i nacionalista.

DE SALSAS A GUARDAMAR I DE FRAGA A MAÓ

El marc geogràfic comprèn els quatre grans territoris de parla catalana que conformen els Països Catalans (la Catalunya Nord, el País Valencià, les Illes i el Principat), autèntic bressol de lluites populars. Unes terres que els avatars de la història han disgregat sota diverses unitats administratives (estats, comunitats autònomes...), però que tenen, indubtablement, una sèrie de trets

culturals, lingüístics, econòmics i polítics comuns.

VIATGE A TRAVÉS DEL TEMPS

Aquest viatge per les revoltes i els moviments populars catalans pren com a punt de partida l'Edat Mitjana, època en què la pagesia vivia en un règim gairebé esclavista sota el poder feudal.

Avança en el temps per l'Edat Moderna sense abandonar els esclats de rebel·lia en un món encara eminentment agrari i els aixecaments contra les exigències d'unes guerres que utilitzaven el poble com a peó en una partida d'escacs.

I arriba, finalment, a l'època contemporània, una fase de la història complexa i rica en expressions populars de resistència: des de les revoltes de subsistència, fins a la revolució del 36 i la lluita antifranquista, passant per les fites aconseguides pel moviment obrer i l'incipient independentisme català.

LA HISTÒRIA AMAGADA

Aquesta és una història d'històries, on els protagonistes no són monarques, clergues, mercenaris o empresaris, sinó dones, camperols, obrers, menestrals, petits comerciants. La majoria, personatges anònims, però tots ells pertanyents a les classes populars catalanes, autèntic agent secular de progrés social, el paper del qual sovint ha estat oblidat (quan no intencionadament bandejat) per la historiografia oficial.

Protagonistes sense rostre, sense retrats que reflecteixin les seves faccions, sense panegírics que lloïn les seves gestes i sense una hagiografia que exalti les seves trajectòries.

Aquesta exposició neix d'aquestes mancances, com a homenatge orgullós d'un passat, com a recuperació històrica en present i com a compromís de futur.

Dades

• **Tema:** revoltes i moviments populars dels Països Catalans de 1455 a 1970

• **Format:** 12 plafons compostos per 132 imatges i 106 quadres amb text

• **Autoria:** equip impulsor del Terra d'Escudella

• **Disseny gràfic:** Helena Olcina i Amigo

• **Lloc:** c. Premià, 20 (Sants)

• **Telèfon:** 934 221 613

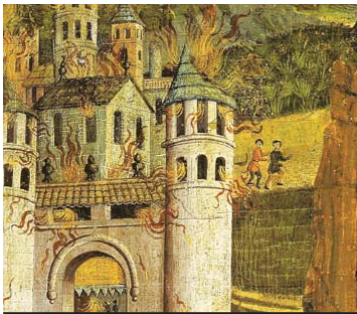
• **Horaris:** de dilluns a dijous, de 9 a 24 h; els divendres, de 9 a 1 h, i els dissabtes, de 17 a 1 h

• **Preu:** gratuït

Més informació a:
www.tdk.cat

especial Llibertat a cops de falç

«Els temps de servitud han passat»

Segles XIV-XVI

Revoltes agràries de l'Edat Mitjana, part I: forans, Germanies, remences

Amb aquesta frase valoraven els pagesos catalans la seva situació el 1388. Queda clar que el caràcter lluitador i emancipador de les clas-

ses populars catalanes té antecedents prou llunyans.

Als Països Catalans del segle XV, els pagesos van assolir un grau d'or-

ganització fins llavors desconegut a Europa. Ens remuntem a les primeres lluites de l'època feudal: els remences, els forans i les germanies.

«Viurem lliures o morirem!»

Segle XVIII

Guerra de Successió, resistència i repressió

La pèrdua de les llibertats catalanes va anar precedida d'una guerra que va enfrontar les Illes, el País Valencià i el Prin-

cipat amb la monarquia hispànica. El paper de les classes populars va ser determinant en la resistència dels tres

territoris, que compartien una personalitat social i políticament avançada i que van patir una repressió ferotge.

Els antisistema del barroc

Segle XVIII

Bruixeria i bandolerisme

La bruixeria i el bandolerisme, sense ser moviments ideològicats o revolucionaris, són corrents antagònics al poder (des d'una perspectiva moral el pri-

mer, des d'una econòmica el segon) que mereixen atenció, ja que compareixen una lectura profundament social i certa rebel·lia a l'ordre establert.

«Molt a guanyar, res a perdre!»

Segles XVIII i XIX

Revoltes urbanes i rurals en el pas de l'Antic Règim a l'era moderna

Entrem de ple en els segles XVIII i XIX, moment en què s'entra en una nova era on la població urbana assumeix el protagonisme de manera quasi absoluta. És l'època de l'anticlericalisme i les revoltes de subsistència: els rebomboris del pa, les bullangues i la Jamància. Això no obstant, el camp tampoc no és una bassa d'oli...

Y aquella nit los serenos la puéd y la politsos, ja buscan: tots pels recons dels més amogus terrenos. Lo dia 2 al matí, los empleats del tranvia per veure lo que 's faria comensan a disculí. Y al bo de la discussió ve de civís un embull, y aquel vull aquet no vull cop de sabre que te crió. Qui s' indigna, qui s' espanta, qui s' enardeix, qui 's commou; d' aquell acte lo cert fou que s' armá greca bastania. Y als esquirols feni plegar ab rabons de contumèndia, escenas de resistència comensan a botzinar. Los famélics usurers, burgesos y potentats, als puestos més excusats amogan tots sos diners.

«Associació o mort»

Segles XVIII i XIX

Incipient moviment obrer: luddisme, camí cap a l'anarquisme i primeres vagues

Els segles XVIII i XIX també es caracteritzen per una altra fita històrica: la del naixement del moviment obrer, lligat íntimament a l'inici de la revolució industrial a les nostres terres. Amb els anys, es passarà del luddisme a l'anarquisme, un dels moviments obrers més originals, interessants i poderosos de l'Europa Occidental.

Cronologia

1450-1453: revolta dels forans a Mallorca.
1462: 15 de febrer, primer alçament dels remences a les comarques gironines.
1483: segon alçament remença.
1486: Sentència Arbitral de Guadalupe.
1520: primera Germania a València. Conat de germania a algunes ciutats principatines.
1521: germanies de Mallorca. A València, els agermanats suprimen els drets feudals.
1620: processos contra bruixes.
1636: incidents al Principat pel

reclutament de segadors per a l'exèrcit.
1640: aixecaments contra els allotjaments de *tercios* a pobles catalans. El 7 de juny (Corpus de Sang) comença la Guerra dels Segadors.
1641: derrota de l'exèrcit espanyol a Montjuïc.
1652: capitulació de Barcelona.
1659: Tractat dels Pirineus.
1663: revolta dels Angelets al Rosselló i la Cerdanya.
1687: revolta dels Barretines.
1688: avalot de les Faves a Manresa.

1689: revoltes a Mallorca i Eivissa per la crisi de subsistències.
1700: Felip V jura les constitucions del Principat.
1705: revolta austriacista a la plana de Vic. Barcelona i València són alliberades pels austriacistes.
1707: batalla d'Almansa. Capitulacions de València i Lleida. Felip V fa el decret de Nova Planta.

1708: Xàtiva és cremada per l'exèrcit borbònic.
1709: capitulació d'Alacant.
1711: cau Girona.
1713: Tractat d'Utrecht. Catalunya es queda sola davant l'exèrcit borbònic. Tarragona capitula i Barcelona opta per resistir a ultrança.
1714: cauen Barcelona i Cardona.
1715: cauen Mallorca i Eivissa.
1716: promulgació del decret de Nova Planta.
1719-1734: revoltes austriacistes al Principat.
1748: revolta pagesa a Eivissa.

1767: revolta antifiscal i municipal a Vinaròs.
1789: rebomboris del pa a Barcelona i altres ciutats.
1790: alçament antiaristocràtic a Perpinyà.
1808: aldarulls antifiscals a Mallorca.
1821: manifestació antimaqueïnista a Alcoi.
1823: accions obreres contra les màquines de filar i cardar a Camprodon. Persecucions i assassinats de clergues a Catalunya.
1827: primeres manifestacions obreres.

especial Llibertat a cops de falç

Aixecaments federals i internacionalistes

Segle XIX

Alçament i declaració de l'Estat català, Primera República i Fets d'Alcoi

7

El 1868 es va derrocar Isabel II, però l'establiment d'una monarquia parlamentària va frustrar les ànsies republicanes i va donar peu a diversos aixecaments populars a Catalunya, el País Valencià i l'Aragó amb un suport popular massiu. Va ser el fracàs d'aquests moviments el que va dur els obrers a l'anarquisme.

De la vaga a la revolta

Segles XIX i XX

Antimilitarisme i anticlericalisme: Provocació dels Tramvies, Setmana Tràgica i Fets de Cullera

8

El 26 de juliol de 1909 les forces obreres convoquen una vaga general contra la guerra al Marroc que s'estén a molts punts de Catalunya. La protesta

desborda el comitè de vaga, el poble fa seu el carrer i la revolta es canalitza vers l'incendi d'esglésies i convents. És l'anomenada Setmana Tràgica.

Es consolida la cultura obrera

Segles XIX i XX

Ateneisme, premsa obrera, sindicalisme i nacionalisme progressista

9

El moviment obrer català es va dotar d'un seguit d'iniciatives dirigides a resoldre les mancances derivades d'un sistema social que semblava gairebé intocable. Les li-

mitacions d'accés a la cultura pels camins oficials van trobar un pal·liatiu en la iniciativa popular associativa: és l'època daurada de l'ateneisme.

La revolució de 1936

Segle XX

Resposta a l'aixecament militar, revolució social, col·lectivitzacions, Brigades Internacionals i derrota

11

Durant la guerra de 1936, provocada per l'aixecament feixista de part de l'exèrcit espanyol contra la República,

ca, es produeix una revolució sense precedents en les zones resistents. El poble s'organitza i pren el poder.

Tocar els núvols amb els dits

Segle XX

La Segona República i els avenços socials

10

El 14 d'abril de 1931 s'estableix la República Catalana. Una opció política nacionalista i d'esquerres obté al Principat un ampli suport de la població i de bona part de la gran família anarcosindicalista.

La República no va transformar radicalment el sistema imperant, però va comportar una sèrie de canvis fins llavors inimaginables en una Espanya autoritària, fosca i reaccionària.

Resistència a la dictadura

Segle XX

Maquis, reorganització del moviment obrer i naixement del moviment estudiantil

12

La victòria del bàndol feixista va donar pas a un estat autoritari, centralista, ultracatòlic i repressiu per evitar un nou 14 d'abril.

Tot i la dura repressió que va regnar arreu de l'Estat espanyol, hi va haver qui, al llarg de 40 anys eters, va plantar cara al règim franquista: des dels maquis, fins a la reorganització del moviment obrer i el sorgiment dels moviments estudiantils.

Cronologia

1835: crema luddita de la fàbrica Bonaplata. Sublevació anticlerical a Barcelona i a Mallorca.
1835-1837: bullangues a diverses poblacions.
1840-1841: primeres associacions obreres.
1843: revolta de la Jamància a Barcelona i bombardeig de la ciutat.
1845: revoltes contra les quintes.
1850: J. Anselm Clavé funda la societat coral La Fraternidad.
1855: primera vaga general a Catalunya.
1861: neix l'Ateneu Català de la

Classe Obrera.
1869: alçament republicà federal amb ressò entre la classe obrera (Principat, País Valencià i Aragó). Vaga general a Barcelona.
1881: congrés obrer a Barcelona.
1893-1897: atemptats anarquistes i execucions d'obriers llibertaris.
1909: Setmana Tràgica de Barcelona. Manifestacions contra la guerra a València i Alcoi. Vaga general a Menorca.
1931: proclamació de la República i l'Estat catalans.
1933: conflictivitat social en el punt àlgid.

1936: triomf del Front d'Esqueres (febrer). Alçament militar feixista (juliol) i esclat de la guerra civil. Decret de Col·lectivitzacions de la Generalitat i socialització d'indústries i finques al País Valencià.
1937: Fets de Maig i persecució del POUM. Bombardejos generalitzats de població civil per part del bàndol feixista.
1939: derrota republicana i allau de refugiats al Rosselló.
1941: primer enfrontament entre maquis i Guàrdia Civil a Catalunya.

1943: reorganització del PSUC, el POUM i la CNT.
1951: Vaga dels Tramvies a Barcelona. Diverses fàbriques catalanes es declaren en vaga.
1952: execució de cinc membres de la CNT al Camp de la Bota de Barcelona.
1956: descontentament obrer i estudiantil.
1960: mort del guerriller Quico Sabaté.
1961: vaga general a la Universitat de Barcelona.
1962: gran conflictivitat laboral a diferents poblacions catalanes.

1963: mort del guerriller Caracremada.
1967: vaga obrera a Barcelona contra la Llei sindical.
1968: manifestacions pel Primer de Maig a diverses poblacions. Creació de les primeres Comissions Obreres de Barri.
1974: execució de Salvador Puig Antich.
1975: mort natural del dictador Francisco Franco. Joan Carles I és el seu successor.
1977: un milió de manifestants surten al carrer l'Onze de Setembre.

especial Llibertat a cops de falç

Tenim una identitat pròpia o és un invent de la modernitat? Hem estat sempre un poble pactista o també hem sabut empunyar les armes quan ha calgut? La catalanofòbia és una invenció fruit del victimisme o ja hi havia

qui ens tenia mania temps enrere? Aquí tenim nou testimonis que ens apropen a la visió que tenien de nosaltres alguns polítics, escriptors i viatgers, des del segle XVII fins al segle XX. N'hi ha per a tots els gustos!

Francisco Manuel de Melo

Escriptor i militar portuguès, 1645

Són els catalans, per la major part, homes de duríssim natural. Les seves paraules, poques, a les quals sembla que inclina també el seu llenguatge, les clàusules i diccions del qual són brevíssimes. En les injúries mostren

gran sentiment, i per això són inclinats a la venjança; estimen molt el seu honor i la seva paraula; no menys la seva exempció, per la qual cosa entre les més nacions d'Espanya són amants de la llibertat

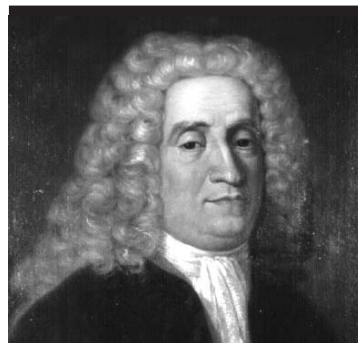

Miguel de Cervantes

Escriptor castellà, 1616

Els cortesos catalans, gent enutjada, terrible; pacífica, suau; gent que amb facilitat dona la seva vida per l'honra,

i per defensar-les totes dues s'avancen a si mateixos, que és com avançar-se a totes les nacions del món.

José Patiño

Superintendent de Catalunya, 1715

Aficionadíssims a tot tipus d'armes, prets en la còlera, bregosos i venjatiu, sempre s'ha de recelar d'ells. Esperen qualsevol conjuntura per esbatre el jou de la justícia, són molt interessats, i en totes les edats passades

ha sigut el seu conat a les Corts seguir per llei municipal la remissió de tributs [...]. Són apassionats de la seva pàtria, amb tal excés que els fa transformar l'ús de raó, i només parlen la seva llengua nativa.

Henry Swinburne

Escriptor i viatger anglès, 1777

L'esperit violent dels catalans i llur entusiasme apassionat per la llibertat han fet que aquest país hagi estat sovint teatre de guerres civils i

de vessaments de sang; aquí hi ha hagut major nombre d'insurreccions que enlloc més d'Europa.

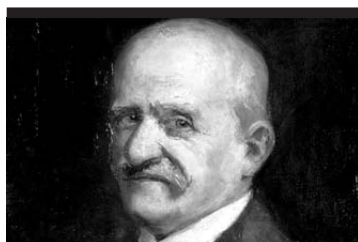
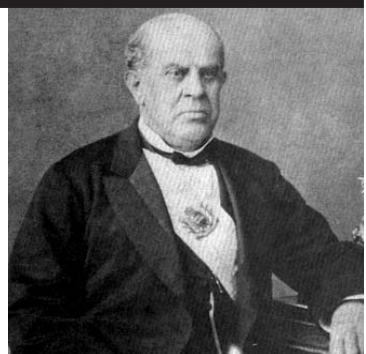

Domingo Faustino Sarmiento

Escriptor argentí, 1846

Estic per fi fora d'Espanya: com ja sabeu, nosaltres som americans, i els barcelonesos, catalans. Podem, doncs, murmurar a tot plaer dels que estan allà a Montjuïc amb els seus canons apuntats sobre la ciutat. [...] Així són tots els catalans: una altra sang, una altra estirp, un altre idioma.

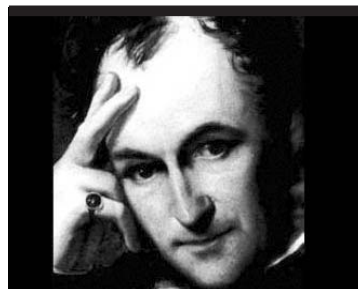
No es parlen amb els de Castella si no és per les troneres dels castells. No sé quina cosa de grandios i atrevit hi ha en aquesta raça a qui van tenir els reis d'Espanya amb el ganivet que servia a la taula penjat d'una cadena perquè no poguessin armar-se. Totes les seves empreses respiren grandesa.

Álvaro de Figueroa y Torres

Comte de Romanones. Polític espanyol, 1916

Vosaltres preteneu l'ús del català per això, perquè el poble que la seva llengua cobra, la seva independència recobra; i pel camí que condueixi a un tal disseny us hem d'aturar.

Richard Ford

Viatger anglès, 1855

Els catalans no són ni francesos ni espanyols, sinó un poble diferent, tant en llur llengua, com en llur indumentària i llurs costums: tant és així, que la visió de llur rudesia i activitat és suficient per a convèncer el viatger que hom ja no es troba en la noble i indolent Espanya.

Situats entre dos focs i enganyats i víctimes alternativament d'Espanya i de França, els catalans no tenen motiu d'estimar llurs veïns, i tant si estan disposats a posar-se de part de l'un o de l'altre, en surten perjudicats sempre en llurs interessos particulars i locals.

Joseph Kessel

Escriptor francès, 1964

Dos anys abans de la gran guerra civil d'Espanya, va haver-hi una insurrecció a Barcelona. Però els rebels, aleshores, no tenien res contra el règim de la República. El que volien era la independència de Catalunya. L'aixecament res-

ponia a l'instint d'un vell poble. Veritablement, els catalans no han acceptat mai la seva vinculació a Espanya. De segle en segle, han pres les armes per deslliurar-se'n. Ho van intentar novament el 1934.

Salvador Seguí, 'el Noi del Sucre'

Impulsor català del moviment anarcosindicalista, 1919

Nosaltres volem que Catalunya no sigui una colònia com aquestes que tenen els senyors fabricants de Barcelona, en les quals està esclavitzant obrers. Nosaltres volem que Catalunya sigui un poble lliure, conscient i ben administrat. Nosaltres som més cata-

lans que ells, que tant presumeixen de catalanisme.

A nosaltres els treballadors, com sigui amb que una Catalunya independent no hi perdriem res, ans el contrari, hi guanyariem molt, la independència de la nostra terra no ens fa por.

Sabíeu que...

...la primera revolució contra el règim feudal que es va guanyar es va produir als Països Catalans al segle XIV?
...sembla que la Guerra dels Segadors va començar perquè un soldat volia escorcollar un pagès per veure si anava armat?
...els catalans eren considerats

colèrics i rebels al mateix temps que honorables i fidels, i tenien fama a tot Europa d'estimar a mort la seva llibertat?
...als botiflers també se'ls anomenaven «botifarres»?
...el darrer baluard a caure en la Guerra de Successió el 1714 va ser Cardona el 18 de setembre? I

que Mallorca encara va resistir fins al 1715?
...després de la desfeta de 1714 als catalans només se'ls permetia tenir un ganivet a casa i que aquest havia d'estar lligat a la taula de la cuina?
...hi havia indrets de Catalunya que eren considerats autèntics

«nius de bruixes»?
...els jamàncios portaven una paella al coll per «fregir poderosos»?
...la primera vaga general de l'Estat espanyol es va convocar a Barcelona el 1855?
...l'any 1870 una dona va tocar durant un dia sencer la campana

de Gràcia cridant a sometent?
...«maquis» és una paraula que prové del francès, que alhora ve del cors *macchia*?
...Luis Martínez de Galinsoga va dir la seva famosa frase «Todos los catalanes son una mierda» després de sortir de missa?